

Subjektīvā laika deformācijas slimībā: fenomenoloģisks skaidrojums

Uldis Vēgners

Rīgas Stradiņa universitāte, Humanitāro zinātņu katedra, Latvija

Ievads. Saskaņā ar biopsihosociālo modeli [Engel, 1977] slimības un veselības izpratnē līdzās bioloģiskajiem faktoriem tikpat svarīgi ir psiholoģiskie un sociālie aspekti, kuru iesaistīšanai, skaidrojot veselības un slimības jēdzienus, ir būtiskas teorētiskas un praktiskas konsekvences. Runājot par biopsihosociālā modeļa psiholoģisko aspektu, bieži literatūrā tiek uzsvērta emociju, iemiesotības, personas vēstures, mērķu un vērtību loma, taču, ja neskaita pētījumus par psiholoģiskajiem traucējumiem, subjektīvā laika nozīmei slimības un veselības aprūpes kontekstā uzmanība tiek pievērsta salīdzinoši maz, neskatoties uz to, ka subjektīvā laika pieredze ir viens no būtiskākajiem universālajiem cilvēka pieredzes raksturlielumiem. Viens no lielākajiem izaicinājumiem subjektīvā laika pētniecībai medicīnas kontekstā ir teorētiskais pamats, kas subjektīvā laika izmaiņu un deformāciju pieredzēm varētu sniegt sistemātisku skaidrojumu. E. Huserla laikapziņas analīzes sniedz izvērstu subjektīvās laika pieredzes teoriju, kas var tikt izmantota kā šāds teorētisks pamats. Dž. Brafs (2001) uzrāda, kā E. Huserla laikapziņas teorija ļauj skaidrot izmaiņas subjektīvā laika pieredzē dažādos ar slimības gaitu saistītos aspektos, un viens no šiem aspektiem ir, ko viņš sauc par “paplašināto” tagad, kas, piemēram, var notikt, pacientam uzzinot par dzīvību apdraudošas slimības diagnozi. Šajā referātā uzmanība būs veltīta tam, lai teorētiski izvērtētu “paplašinātā” tagad koncepciju.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir, balstoties Dž. Brafa un E. Huserla darbos, precizēt un padziļināt “paplašinātā” tagad koncepciju; noskaidrot, vai Dž. Brafa koncepcija ir tiešām saskanīga ar E. Huserla laikapziņas koncepciju un vai E. Huserla laikapziņas koncepcija tik tiešām ļauj atskaitīties par “paplašinātā” tagad koncepciju.

Pētījumā tika izmantota konceptuālās analīzes metode.

Secinājumi. Lai arī Dž. Brafa uzrādītajai “paplašinātā” tagad koncepcijai ir atrodams teorētisks pamats E. Huserla manuskriptos, kur Huserls runā par subjektīvā laika fāžu perspektīvismu, pati fāžu perspektīvisma ideja konfliktē ar citām tēzēm E. Huserla laikapziņas koncepcijā.